

Analyse verzameling haiku uit de Haiku Kukai Winter 2025 thema VUUR

De haiku kukai Winter 2025 met thema 'vuur' trok grote belangstelling. Ruim voor de deadline was het toegelaten aantal van 75 dichters bereikt. Daarbij meldden zich zowel deelnemers die al vaker meededen als nieuwe belangstellenden voor 'haiku'.

Met 22 punten heeft Hendrik-Jan de Wit met de volgende haiku deze Winterkukai met thema Vuur gewonnen:

wolken sprokkelen
brandhout aan de horizon
een hemels haardvuur

Voor wie 'nieuw' is in haikuland en voor geïnteresseerden in feitjes en weetjes, de volgende analyse over het geheel van 75 haiku met het thema 'vuur'.

Vorm:

17 lettergrepen verdeeld over één regel of drie regels van 5/7/5 lettergrepen.

De haiku is een kort gedicht maar niet elk kort gedicht is een haiku. Traditioneel wordt de haiku geschreven in drie regels van respectievelijk 5, 7 en 5 lettergrepen. Het gedicht wordt in de meeste gevallen in twee of drie afzonderlijke frasen gebracht met in de derde regel een 'wending': een verrassende observatie of ontknoping zoals in haiku 53:

*wolken sprokkelen
brandhout aan de horizon
een hemels haardvuur*

De haiku wordt ook wel als één doorlopende zin geschreven zoals in haiku 9:

*weet jij nog wel, soms
hoe hard het brandde in ons
nu, gedooft in was*

De meeste dichters in dezekukai kozen voor een getrapte opbouw van het gedicht in drie regels. Daarmee komt de wending in de derde regel vaak het sterkste door.

De ruimte van niet meer of minder dan 17 lettergrepen ($5+7+5=17$) werd door 51 dichters aangehouden. Toch weken 24 dichters daar van af met één lettergreep minder of meer. De haiku bestond dan uit 16 of 18 lettergrepen. De uiterste afwijkingen waren: 10 lettergrepen voor haiku 74:

*scherp en zwart
in het kampvuur
smolt een slak*

En 25 lettergrepen voor haiku 26:

*Buiten snijd winterkou mijn ziel
Van binnen brand innerlijk vuur zo warm
Warmte licht doet sneeuw smelten*

Het zijn beide 'korte gedichten'. Of we nog van een haiku kunnen spreken, is echter de vraag. Andersom is de keuze om toch één lettergreep meer of minder te gebruiken vaak beter dan geforceerd een regel op te rekken met een stoplap-woord of woorden raar in te korten om maar binnen de 17 lettergrepen te blijven. De vorm mag de poëzie dienen maar liever niet beknellen.

Seizoenswoord:

Het seizoenswoord geeft tijd en plaats van handeling voor het gedicht

Kigo of kidai

Om de lezer te betrekken bij het verhaal zijn hints naar tijd en plaats van handeling vaak welkom. De traditionele Japanse haiku bevat daarom meestal een **kigo** of seizoenswoord: een trefwoord voor de tijd van het jaar waarin het gedicht mag worden gezien. Of, een **kidai**, een voor het seizoen typisch attribuut of handeling. In deze winterkukai werd slechts in 22 haiku naar een bepaald seizoen verwezen. Dat leverde de volgende oogst aan seizoens-trefwoorden:

Seizoenswoord:	sneeuw	<i>oud en nieuw</i>	winterkou	winterzon	koude lucht
sneeuwtuin	winter	wintertijd	zomerhitte	vorst	sneeuwballengevecht
kampvuur	vuurwerk	vreugdevuur	slee		

Zo werden in de volgende gedichten een "kigo" als seizoenswoord en een "kidai" als seizoens-attribuut gebruikt:

Kigo **sneeuw** in haiku 15:

*Nacht op de wadden
een toren van vuur verlicht
sneeuw op de kwelders*

Kidai **sneeuwballengevecht** in haiku 10:

*Sneeuwballengevecht
Binnen knettert het haardvuur
Tintelende vingers*

Show, don't tell

Het gedicht toont het thema maar schrijft het niet voor.

Sommige haikudichters zien het als prestatie, het thema in de haiku te presenteren zónder de naam van het thema te noemen. Zo raast er een vuur in haiku 49 zonder dat het woord vuur valt:

*gensters knetteren
het hout zingt zijn laatste lied
warmte omarmt ons*

Het opgegeven thema werd in 35 haiku letterlijk bij naam genoemd. In 10 haiku werd het bestaan van vuur niet letterlijk genoemd maar gesuggereerd. In overige gevallen werd 'vuur' aangestipt met gebruik van woorden als 'vlam' of 'brand'. Zo werd in haiku 44 het bestaan van vuur effectief aangewezen zonder het woord vuur te noemen:

*Het jongetje blaast
de marshmallows aan een stok;
ze gloeien nog na.*

In 6 gedichten was echter niets te herkennen dat in verband stond met vuur. Zo was in haiku 62 thema niet te vinden...

*de nacht ademt licht
zeven planeten prikken
door het doek dat valt*

Echter, in haiku 76 was - na doorpluizen - het verschijnsel vuur toch gevonden:

*Dwarrelende sneeuw
bedekt jouw sluimerend hart,
geliefde Fuji*

Fuji-San is een slapende vulkaan dus herbergt meer vuur dan men bij een uitbarsting lief is.

Beeldspraak

Stijlfiguren kunnen een gedicht mooier maken maar zijn geen wondermiddel.

Het thema 'vuur' werd in 21 gedichten niet letterlijk genomen maar als beeldspraak gebruikt. Zo werd vuur of vlammen overdrachtelijk gebruikt voor intensiteit in haiku 3

*Hoog laaien ze op
Vurig vlammeende woorden
Likkende wonden*

Vuur werd ook overdrachtelijk genoemd of gesuggereerd voor een bepaald gevoel in haiku 9

*weet jij nog wel, soms
hoe hard het brandde in ons
nu, gedooft in was*

Onder deze 21 werd in 4 haiku het begrip vuur of vonk dubbelzinnig gebruikt als woordspeling zoals in haiku 57:

*de vonk springt over
brandweerman en brandweervrouw
staan in vuur en vlam*

Conclusie:

Veel dichters die wellicht voor het eerst meededen, ondergingen zo op aardige wijze hun vuurdoop. De meeste dichters (beginners en veteranen) bleven met een 'echte' haiku aardig binnen de opgave voor deze wedstrijd.

Voor wie in deze kukai hoog in de punten uitkwam, gefeliciteerd met een leuke opsteker!

Voor wie laag in de punten uitkwam, ach, als de winter nabij is, kan de zomer nooit meer ver weg zijn.

Analyse geschreven door Lodewijk Ouwehand.